

๑. ยาครรรักษา

แก้คันเหียนอาเจียนและครรภวิปริต ท่านให้เอาเกสรทั้ง ๕ อบเชย ๑ จันทน์ทั้ง ๒ ชลูด ๑ เม็ดพันธุ์ ผักกาด ๑ รากตาล้าตาหนู ๑ นวลทางลาน ๑ บรเพช ๑ ผีวส้มโอ ๑ เอาเสมอภาคต้มด้วยน้ำธรรมดา ๑ ส่วน น้ำมะพร้าวอ่อน ๑ ส่วนกินก่อนอาหารเช้าเย็น

อีกขนานหนึ่ง รักษาครรภรักษาคุมารให้แข็งแรง แก้เท้าบวม ท่านให้เอาจันทน์ทั้ง ๒ กฤษณา ๑ กล้ามัก ๑ ขอนคอก ๑ ชลูด ๑ แก่นสน ๑ รากสามสิบ ๑ เทพพาโร ๑ อบเชย ๑ เปลือกสมุลแว้ง ๑ โกฎทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ บัวทั้ง ๕ เอาเสมอภาค ต้มกิน ก่อนอาหารเช้าเย็น

๒. ยาขับน้ำฉาวปลา

แก้ขับน้ำฉาวปลา เมื่อคลอดบุตรได้ ๓ วัน หรือถ้าคลอดบุตรแล้วน้ำฉาวปลาไม่เดิน ทำให้มีอาการบวมท้องเพ้อก็แก้ได้

ท่านให้เอายาค่า ๑ รากทองแตก ๑ แถกั้นแดง ๑ รากซีกาแดง ๑ สมอติ่ง ๑ สมอไทย ๑ สมอพิเภก ๑ ใบส้มป่อย ๑ ใบมะขาม ๑ หญ้าไทร ๑ แล่นทั้ง ๒ หนังกิ้งก่า ๑ บาท หน้ำยอนไฟหนัก ๕ ลึง ก็เกลื่อนัก ๒ บาท สุนัขจิ้งจอกหนัก ๑ บาท ผ่างหนัก ๒ บาท สารส้มหนัก ๒ บาท ผีราชพฤกษ์ ๓ ผักต้มกินก่อนอาหาร เช้าเย็น

๓. ยากล่อมนางนอน

ถ้ามีครรภลูกคั่นนักก็ตี แม่กินเผือกลูกกินคั่นยิ่งนักท่านให้เอายากล่อมนางนอนกล่อมกุมารถึงแต่มีครรภได้ ๓ เดือนขึ้นไปจนถึง ๑๐ เดือน เป็นกำหนดให้มารดาเป็นอันตรายเพื่อพิษต่างๆ คือ จะสารพัดพิษขบคั้ แม้มารดาออกใช้ทรพิษก็ตี เกิดฝี ๕ ประการ คือ ผีครรภมาลา ผีกรพ ผีพิษ ผีครรภสุต ผีปลอก ทั้ง ๕ ประการนี้ บังเกิดแก่สตรีมีครรภแก้ดี พิษมันมากนัก

ท่านให้เอา ขอนคอก ๑ อะโหมเบก ๑ พิมเสน ๑ ชะมด ๑ น้ำประสานทอง ๑ กฤษณา ๑ กล้ามักทั้ง ๒ ผีวมะตูมอ่อน ๑ รากไถ้เกรื่อ ๑ สังกรณี ๑ เกษรบัวทั้ง ๕ เทียนทั้ง ๕ โกฎทั้ง ๕ ยาทั้งนี้เอาหนักลึงละ ๑ ลึง ทำผสมน้ำดอกไม้อ่อน ใส่ขันสัณฤ์ลงด้วยควันเทียน ให้ปั่นเป็นแท่งไว้ ละลายน้ำดอกไม้อ่อนกิน แก้ละระพัดระส่ำระสาย ถ้าเชื่อมซึ่มละลายน้ำกฤษณา ถ้าตกมูกเลือดผสมน้ำผึ้งแทรกพิมเสน ถ้าท้องเดินใช้น้ำกล้วยดิบ แก้เล็ดหน้ามะแว้งเครือ ถ้าร้อนละลายน้ำดอกไม้อ่อนทั้งนี้ทั้งทา แก้ไข้ในกุมารครรภรักษาทุกประการดังนี้

๔. ยาแก้ลมละลาย

ท่านให้อา ก้างคอกตายซาก ๑ ตัว ต้นลำโพงโทน ๑ ต้น ตากแดดให้แห้ง สุมบด ทำผงผสมกับขมิ้นผง ๑ ส่วน ขมิ้นผง ๒ ส่วน ถ้าจะให้แรงเอาตัว ต่อตัว ๑ ขวดกับน้ำมันเชือกพื้มน้ำมัน แก้ลมละลายต่างๆ แก้ใช้สำหรับเด็กอ่อน ดินน้กแด

๕. ยาลอกหิน

ท่านให้อา ใบมะขามไทย (มะขามเทศ) สุมบดทำผง ผสมกับน้ำประสานทองสุก เวลาใช้ ผสมน้ำมะนาวกับเกลือแตรกพื้มน้ำมัน บำบัดเด็กอ่อนลอกของฝ่ำ

๖. ยาทาท้อง

ท่านให้อา หวานน้ำ ๑ โปส ๑ เจตพังคี ๑ การะบูร ๑ มหาหิง ๑ เอาเสมอภาค ตำผง บดเป็นผง ใช้สำหรับทาท้องเด็กเล็กๆ แก้ท้องขึ้น ปวดท้อง ทาประจำทุกๆ วันฝนด้วยน้ำท่า ทาท้อง ถ้าท้องผูกใช้ยาตำฝนแตรก

๗. ยาแก้เด็กปิดเบา

ท่านให้อาหอยมุก ๑ ฝนด้วยน้ำมะนาว ทาที่หัวหน้า แก้เด็กอ่อนปิดเบา

๘. ยาเพ็ญตาล

ท่านให้อาโกฐสอ ๑ โกฎุปลา ๑ โกฎุพาลำภา ๑ โกฎุขมา ๑ โกฎุกันพร้าว ๑ กานพลู ๑ ยาทั้งนี้เอาหนักสิ่งละ ๑ บาท ชะเอมเทศหนัก ๒ บาท จันทเทศหนัก ๒ บาท น้ำตาลทรายขาวหนัก ๒ บาท

บดเป็นผงผสมน้ำดอกไม้น้ำเป็นเม็ด เมื่อจะให้ทารกกินใช้บดผสมน้ำร้อนแตรก น้ำ มะนาวแก้ทรวงแก้ไอแตรกน้ำผึ้ง แก้หน้านมแม่พิการต่างๆ ที่แม่กินของแสลง แก้พิษทรวงใน ทรวงอกในคอ แก้สอิก แก้ธาตุเด็กพิการท้องถ่าย ปวดท้อง เสียท้อง ท้องขึ้น ท้องเพื่อให้ใช้ กวาดเป็นประจำเข้าเย็น ใช้ได้ถึงผู้ใหญ่ที่ท้องถ่ายโดยธาตุพิการ ปวดท้อง เสียท้อง กินกับ น้ำบริสุทธิ์ ดินน้กแด

๙. ขานแก้ไขแกมทรง

ท่านให้อา จันท์ทั้ง ๒ สมอทั้ง ๓ ชลฺล ๑ ลฺก มะตูม ๑ ใบมะกา ๑ รากหญ้านาง ๑ คอกสารภี ๑ คอกพิทุล ๑ คอกขุนนาง ๑ เกษรบัวหลวง ๑ แก่นสน ๑ สักขี ๑ หนักสิงละ ๑ บาท ใบพิมเสนหนัก ๒ บาท ผักราชพฤกษ์ ๒ ผัก ต้มให้เด็กกินก่อนอาหารเข้าเย็น แก่เด็กเป็นไข้ทรงตัวร้อน

๑๐. ยาแก้พิษไข้เหนือ

แก้เด็กที่เป็นพิษไข้เหนือ และประดง ๔ ประการ ให้ขึ้นเป็นเม็ดดำกั๊ กั๊ ยักบ้อออกไฟกั๊

ท่านให้อา หัวคำ ๑ รากหญ้านาง ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ทางตาล ๑ ยาข้าวเย็นทั้ง ๒ เอาเสมอภาค ต้มให้กินได้ตลอดเวลา

๑๑. ยาแก้ราก

แก้เด็กออกเหงื่อ ออกเหือด อีสุกอีใส แก้พิษคางทูม

ท่านให้อา รากคนทา ๑ รากชิงชี ๑ รากเถาว์ลัยหญ้านาง ๑ รากท้าวยายหม่อม ๑ รากมะเคื่อชุมพร ๑ เกษรทั้ง ๕ ต้มกินได้ตลอดเวลา

๑๒. แก้ตัวร้อนและไอ

แก้เด็กที่เป็นไข้และมีอาการไอ ท่านให้อา จันท์เทศทั้ง ๒ มวกทั้ง ๒ ใบหมากทั้ง ๒ ชะเอมเทศ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ หวานกลีบแรต ๑ ต้มให้เด็กกิน

๑๓. ยาแก้พุพอง

แก้เด็กที่ยังมีอายุไม่ถึงเดือนจนถึง ๑-๒ เดือน ที่ตามตัวเกิดเม็ดพุพอง และท้องผูก

ท่านให้อารากตาลหม่อน ๑ รากตาลข่อย ๑ ใบกระเพรา ๑ รากตาลตะโหนด ๑ คอกสารภี ๑ รากเผลาหอม ๑ โกลจุฬา ๑ โกลจุฬงปลา ๑ สมอทั้ง ๓ ยาทั้งนี้เอาหนักสิงละ ๑ บาท ผักราชพฤกษ์ ๑ ผัก น้ำประสานทองสุกหนัก ๑ สลึง ต้มให้เด็กกินเช้า-เย็น

อีกขนานหนึ่ง ท่านให้เอายาข้าวเย็นทั้ง ๒ หนักถึงละ ๕ บาท กำมะถันเหลืองหนัก ๑ บาท หนอนตายหยากหนัก ๑ สติง ต้มให้เด็กกิน เข้าเย็น

ยาสำหรับทาแก้พุพอง ท่านให้เอาลูกเบญจกานี ๑ จันทน์ขาว ๑ กำมะถันแดง ๑ กาฝาก ส้มแป้น ๑ บดทำผงละลายน้ำปูนใส (ปูนแดงกินกับหมาก) ผสมทา

๑๔. ยาแก้หรางเด็ก

แก้หราง ๗ จำพวก แก้ตัวร้อน แก้ฟกช้ำดำเขียว แก้ท้องเสีย

ท่านให้เอามะขามป้อม ๑ รากอ้ายเหนียว ๑ เทียนคำ ๑ เทียนขาว ๑ หัวหมู ๑ รากเล็บมือนาง ๑ มะตูมอ่อน ๑ ลูกชกา ๑ บรเพชร ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ เกษรบัวหลวง ๑ ดอกบุนนาค ๑ เนื้อฝักราชพฤกษ์ ๑ สมอทั้ง ๓ หนักถึงละ ๑ บาท น้ำประสานทองหนัก ๑ สติง ต้มให้เด็กกินเข้าเย็น ถ้ามีอาการเชื่อมซึมเจือสุราหน่อย

๑๕. ยาธาตุเด็ก

แก้ตาลชะโมย แก้อุจจาระหยดย้อย บำรุงธาตุ เจริญอาหาร

ท่านให้เอา จันทน์แดง ๑ จันทน์หอม ๑ เปลือกไข่เน่า ๑ รากเล็บมือนาง ๑ ราก ไร่เหนียว ๑ สักน ๑ รากชะพลู ๑ บรเพชร ๑ ตาลทั้ง ๕ ยาทั้งนี้เอาหนักถึงละ ๑ บาท กล้วย ๑ จิง ๑ เฉากมูลเพลิง ๑ ลูกกระค่อม ๑ กระเทียม ๑ ไพล ๑ กระชาย ๑ ยาทั้งนี้ เอาหนัก ถึงละ ๒ สติง ต้มให้เด็กกินก่อนอาหารเข้าเย็น

๑๖. ยาแก้ผดผื่น

แก้ตกมูกตกเลือด แก้เป็นแผลฉุฉะตามร่างกาย สำหรับเด็กอายุตั้งแต่ ๑๐ เดือน ถึง ๑๒ ปี

ท่านให้เอาขิง ๕ ช่า ๑ ตรีผลา ๑ รากจิงจ้อ ๑ บรเพชร ๑ ดอกโหระพา ๑ เทียนขาวพาดิ ๑ หัวหมู ๑ รากมะเกลือ ๑ รากเล็บมือนาง ๑ รากไร่เหนียว ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ยาทั้งนี้ รากมะแว้งทั้ง ๒ ตาลทั้ง ๕ ยาทั้งนี้ เอาเสมอภาคต้มให้เด็กกินก่อนอาหารเข้าเย็น

๑๗. ยาแก้พยาธิ

ชำระถ่ายไส้เดือน ถ่ายตัวพยาธิ สมานลำไส้ทั้งกระชับลำไส้ มิให้ท้องใหญ่ แก้เด็ก
ที่เกิดพยาธิในท้อง

ท่านให้เอาผลาญศัตรู ๑ ลูกราชคัต ๑ ดอกอังกาบ ๑ หนักสี่ละ ๑ บาท พรเพชร
หนัก ๖ สลึง ยาคำหนัก ๖ สลึง รากสะแก ๑ รากมะเกลือ ๑ รากทับทิม ๑ โกฎักตา ๑
รากเล็บมือนาง ๑ หนักสี่ละ ๔ บาท ชมันอ้อยหนัก ๘ บาท ลูกชกาแดง ๑ ลูก ลูกมะกรูด ๑ ลูก
ฝักส้มบ้อย ๗ ฝัก ต้มให้เด็กกินก่อนอาหารเช้าเย็น เมื่อเวลาจะให้กินแทรกสุราด้วย

๑๘. ยาแก้ท้องเสีย

แก้เด็กถ่ายท้อง ถ่ายเป็นมูกเป็นเมือก ถ่ายเป็นเลือด สงอธิสาร แก้หัดแก้เหือด
ท่านให้เอาจันทน์ทั้ง ๒ มวกทั้ง ๒ ก้างปลาทั้ง ๒ คนทา ๑ รากหญ้านาง ๑ รากมะเดื่อ ๑
รากท้าวยายม่อม ๑ รากคันทรง ๑ รากสลอกลำ ๑ เถ้านานอง ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑
ดอกบุนนาค ๑ ยาทั้งนี้เอาเสมอมาก ต้มให้เด็กกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๑๙. ยาแก้ตาลชะโมย

แก้เด็กเป็นตาลชะโมย ชีหายาเป็นสีข้าวบำรุงธาตุเจริญอาหารคั้นกลั
ท่านให้เอา พริกไทยดำ ๑ ชมันอ้อย ๑ ไพล ๑ กระเทียม ๑ คีปัส ๑ กระเพรา ๑
กระพังโหม ๑ เอาเสมอมาก ต้มให้กินเช้าเย็น
อีกขนานหนึ่ง แก้จากออก กัดเล็บกิน ขอบกินเผ็ด กินเค็ม
ท่านให้เอา ลูกชกาแดง ๓ ลูก ลูกมะกรูด ๓ ลูก พรเพชร ๗ แว่น กระชาย ๗ แว่น
ชมันอ้อย ๗ แว่น แผลหอมหนัก ๑ บาท หอมแดงหนัก ๑ บาท ต้มให้กินเช้าเย็น
อีกขนานหนึ่ง แก้ตาลโจร ชันตาฟาง ชันเป็นตัวเกล็ดกระดี่ ถ้ากินยาผิดทำให้ตาบอด
ท่านให้เอามะกรูด ๑ ลูก ลูกชกาแดง ๓ ลูก หัวหอม ๕ หัวไพล ๑ พรเพชร ๑
ชมันอ้อย ๑ ฝักส้มบ้อย ๑ รากอัญชันขาว ๑ หัวหญ้าชันตากด ๑ ตรีกระตุก ๑ กระพังโหม
ทั้ง ๒ กระเพราทั้ง ๕ หน้างวงช้างทั้ง ๕ เถาถับแถบทั้ง ๕ ต้มให้กินคั้นกลั

๒๐. ยาตาลชะโมย

อีกขนานหนึ่ง แก้ทรางชะโมย แก้ผอมแห้งฟุงโร กินอาหารจุกจิก
ท่านให้เอาลูกตาลชะโมย ๓ ลูก สมอไทย ๓ ลูก ชมันอ้อย ๕ แว่น เถาถับแถบ ๑
พรเพชร ๑ สะแกทั้ง ๕ ชุมเห็ดทั้ง ๕ กระเพราทั้ง ๕ หนักสี่ละ ๑ บาท ต้มให้กินเช้าเย็น
อีกขนานหนึ่ง ท่านให้เอาเปลือกไข่เน่า ๑ รากเทียน ๑ รากชุมเห็ด ๑ รากทับทิม ๑
กระพังโหม ๑ ใบมะกอก ๑ พรเพชร ๑ ชมันอ้อย ๑ กระเพราทั้ง ๕ ตาลทั้ง ๕ หนักสี่ละ ๑ บาท
ต้มให้กินเช้าเย็น

๒๑. ยาแก้ไข้ที่บรรเทาและแก้ไข้จับวันวัน

แก้ไข้ที่บรรเทา เมื่อเวลาสัตรีมีประจำเดือนแล้วเกิดไข้ในขณะมีประจำเดือน และแก้ไข้จับวันวัน

ท่านให้อาเจียนทั้ง ๒ ตรึงลา ๑ รากมะแว้ง ๑ รากชกาแดง ๑ ท้าวยายม่อม ๑ แก่นสน ๑ สักชี ๑ บรเพชร ๑ ลูกกระค่อม ๑ ใบมะกา ๑ เปลือกมะขามป้อม ๑ คีปรี ๑ จิง ๑ เยาเสมอภาค ผักราชพฤกษ์ ๓ ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๒๒. ยาหอมหมื่นน้อย

ยาแก้พิษร้อน พิษไข้ ไข้สันนิบาต ให้มีอาการร้อนกลุ่ม แก้ปวดศีรษะ แก้หัวโหย

ท่านให้อาเจียนทั้ง ๒ สมอทั้ง ๓ ขอนดอก ๑ สมุลแว้ง ๑ หัวหมู ๑ แผลกทั้ง ๒ ชลูด ๑ ลูกกระค่อม ๑ บรเพชร ๑ อบเชยทั้ง ๒ เกสรทั้ง ๕ หนักสังละ ๑ บาท ใบพิมเสนหนัก ๕ บาท ผักราชพฤกษ์ ๓ ผัก ก้านเสก ๓๓ ก้าน ต้มกินก่อนอาหารเช้า-เย็น

๒๓. ยาแก้ไข้ ๓ ฤดู

แก้ไข้หวัด ปวดหัวตัวร้อน ปวดเมื่อยตามร่างกาย มีอาการร้อนเนื้อร้อนตัว

ท่านให้อาเจียนทั้ง ๒ สมอทั้ง ๓ แก่นสน ๑ สักชี ๑ รากไม้รวก ๑ ขมิ้นน้อย ๑ หัวหมู ๑ บรเพชร ๑ หัวหอม ๑ ลูกกระค่อม ๑ แผลกหอม ๑ ข่า ๑ ใบมะกา ๑ ใบส้มป่อย ๑ ใบมะรุม ๑ ขี้เหล็กทั้ง ๕ หนักสังละ ๑ บาท เถาว์ลัยเปรียงหนัก ๕ บาท ผักราชพฤกษ์ ๓ ผัก ต้มกินก่อนอาหารเช้า-เย็น

๒๔. ยาหอมหมื่นใหญ่

แก้พิษไข้ครั้งเพื่อ พิษไข้ร้อนจักทำให้เกิดอาการรุ่มกระสับกระส่าย

ท่านให้อาเจียนทั้ง ๒ สมอทั้ง ๓ มะขามป้อม ๑ อบเชย ๑ ชลูด ๑ เถาว์ลัยเปรียง ๑ สมุลแว้ง ๑ แก่นสน ๑ สักชี ๑ สักกัน ๑ สะพลู ๑ ลูกชกาแดง ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ ลูกกระค่อม ๑ บรเพชร ๑ แก่นขี้เหล็ก ๑ รากมะพร้าว ๑ รากตาล ๑ รากหมาก ๑ รากมะตูม ๑ ดอกบัวสัตบุต ๑ ดอกบัวสัตตบงกช ๑ ดอกบัวเผื่อน ๑ ดอกบัวขม ๑ เกสรทั้ง ๕ ยาหอมเอาหนักสังละ ๑ บาท ใบพิมเสนหนัก ๘ บาท ก้านเสก ๓๓ ก้าน ต้มกินก่อนอาหาร เช้า-เย็น

๒๕. ยาแก้พิษไข้เหนือ

แก้พิษ ไข้เหนือ ตัวร้อน ชันเป็นเม็ดดำ เม็ดแดง ปานดำ ปานแดง กาฬสิงห์คลี
แสงพระอาทิตย์มหาเมฆ มหานิล ละอองไผ่ฟ้า ไฟเดือน ๕ ประดง ๕ ประการ

ท่านให้อาเจียนทั้ง ๒ แก่นสน ๑ สักขี ๑ ข่า ๑ รากไม้รวก ๑ หวายตะกล้า ๑
หวายขม ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ใบส้มป่อย ๑ ใบมะขาม ๑ ชีเหล็กทั้ง ๕ ยาทั้งนี้เอาหนักสิ่งละ ๑ บาท
ก้านเสคา ๓๓ ก้าน ผักราชพฤกษ์ ๓ ผัก ต้มกินก่อนอาหาร เข้า—เย็น

๒๖. ยาแก้ไข้จับสัน

แก้ไข้จับสันหรือไข้มาเลเรีย ท่านให้อาเจียนทั้ง ๒ สมอทั้ง ๓ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑
ลูกกระวาน ๑ กานพลู ๑ เทียนดำ ๑ เทียนขาว ๑ ใบมะดา ๑ รากทองแตก ๑ แห้วหมู ๑
ชะเอมทั้ง ๒ ชีเหล็กทั้ง ๕ ราชพฤกษ์ทั้ง ๕ ยาค่า ๑ เอาหนักสิ่งละ ๑ บาท ก้านเสคา
๓๓ ก้าน

๒๗. ยาแก้ไขสันนิบาต 7 ประการ

ท่านให้อาจันทร์ทั้ง 2 แก่นสน 1 สักจี 1 หัวหมู 1 รากแฝกหอม 1 เกสร-
บัวหลวง 1 ดอกสารภี 1 รากขี้ดมอญ 1 ใบทองหลางใบมน 1 ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค
ต้มกินได้ทุกเวลา

๒๘. ยาแก้ไข

แก้พิษไข้เหนือ ใช้สันนิบาต และสารพัดไข้ ท่านให้อา จันทร์ทั้ง 2 แสมทั้ง 2
แก่นสน 1 สักจี 1 ชลูด 1 แก่นปฐ 1 แก่นประดู่ 1 เชือกเถาเมว, รากคนทา, ราก
แก่นสน 1 สักจี 1 ชลูด 1 แก่นปฐ 1 แก่นประดู่ 1 เชือกเถาเมว 1 รากคนทา 1 ราก
ผักข้าว 1 รากหญ้านาง 1 รากหวายขม 1 รากแฝกหอม 1 รากท้าวขามป้อม 1 โกฎหัว-
บัว 1 โกฎพุงปลา 1 ลูกจันทร์ 1 เกสรบัวสัตตบถ 1 เกสรบัวหลวง 1 ใบพิมเสน 1 ยา
ทั้งนี้เอาเสมอภาค ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๒๙. ยาแก้ไขเรอรั้ง

ท่านให้อา หัวหมู 1 ใบมะกา 1 หญ้าแพรก 1 ไม้สัก 1 จี๊ว 1 ยาทั้งนี้เอา
เสมอภาค เอาเถาบรรเพชรวางรอบศรีษะ ต้มกิน

๓๐. ยาแก้ไขเรอรั้งนานหาย

ท่านให้อา หญ้าขี้ดมอญ 1 บรรเพชร 1 แก่นขนุน 1 สักกัน 1 ขมิ้นอ้อย 1 คนทา 1
ชิงชี 1 เถาวัลย์หญ้านาง 1 รากมะเดื่อ 1 จี๊เหล็กทั้ง 5 ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค ต้มกิน

๓๑. ยาแก้ไขในเรือนไฟ

แก้ไขสำหรับหญิงคลอดบุตรที่กำลังคลอดบุตรหรือขณะอยู่ไฟ เมื่อเกิดเป็นไข้
ท่านให้อา จันทร์ทั้ง 2 ดอกพิภุส 1 ดอกสารภี 1 ดอกบุนนาค 1 เกสรบัวหลวง 1
รากมะเดื่อ 1 รากชิงชี 1 รากหญ้านาง 1 รากคนทา 1 รากท้าวขามป้อม 1 หัวหอม 1
หัวหญ้าชันตะนาค 1 หัวหมู 1 รากมะพร้าว 1 ยาทั้งนี้เอาเสมอภาคต้มกิน

๓๒. ยาแก้ไข้ประดง 10 ประการ

ยาแก้ไข้ประดงต่าง ๆ ทั้งแก้ไข้ไข้เหนือ ไข้สาริบาด ท่านให้เอาคนทา 1 ลูกขี้-
กาแดง 1 รากหมาก 1 ท้าวขามม่อม 1 รากน้านอง 1 รากหญ้านาง 1 ใบมะกา 1 ราก
มะเดื่อทั้ง 2 ขาข้าวเย็นทั้ง 2 ขี้เหล็กทั้ง 5 ต้มกิน

๓๓. ยาหอมปลายไข้

แก้ไข้ปลายมือ ให้หัวโหรรับทานอาหารมิได้ ท่านให้เอา จันททั้ง 2 กฤษณา 1
ชตุค 1 อบเชย 1 กล่ำรัก 1 ขอนดอก 1 ลูกจันท 1 แผลหอม 1 ดอกพิบูล 1 ดอกบุน-
นาก 1 ดอกสาระภี 1 เกษรบัวหลวง 1 ต้มกิน

๓๔. ยาล้างกาฬ

สำหรับถ่ายพิษไข้ ล้างพิษกาฬ ท่านให้เอาสมอไทยเท่าอายุ ลูกประคำติควาย 15
ลูก ลูกมะกอก 5 ลูก หัวมหากาฬ 1 ใบมะกา 1 เกษรทั้ง 5 หนักสิ่งละ 1 บาท ผักราช-
พลกษ 3 ผัก ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๓๕. ยาแก้วณโชน

ยาประจุไข้ เมื่อไข้พ้นดีแล้ว แก้ไข้สันนิบาตก็ได้ ท่านให้เอาจันทแดง 1 สมอ
ทั้ง 3 มวกแดง 1 รากเถาวัลย์หญ้านาง 1 ใบมะกา 1 ใบขี้เหล็ก 1 ดินประสิว 1 ขาดำ 1
หนักสิ่งละ 1 บาท ดีเกลือหนัก 5 บาท ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๓๖. ยาแก้บิด แก้ไข้รากสาต

แก้ท้องเดิน ถ่ายเป็นมูก ลงดำ ลงแดง ท่านให้เอา รากหมาก 1 รากมะพร้าว 1
รากตาล 1 ฝาง 1 รากกันทรัง 1 รากขั้ดมอญ 1 รากพังกาแดง 1 รากผักข้าว 1 ราก
หญ้านาง 1 รากมะเดื่อ 1 ใบไผ่ 1 หญ้าไทร 1 แกล 1 ต้มกินได้ทุกเวลา

๓๗. ยาแก้อุจจาร

ถ้าใช้ขนิานแก้บิดแก้ไข้รากสาตไม่หาย ท่านให้ใช้ขนิานนี้แก้ลงท้อง ตกเลือด
ตกหนอง (แก้ทั้งล้างทั้งผูก)

ท่านให้เอา จันทขาว 1 ตรีผลา 1 จุกโรหิณี 1 กรงเขมา 1 บรรพชร 1 รากราช-
พฤกษ์ , ใบชา 1 ขาทั้งนี้ หนักสิ่งละ 1 บาท ผักราชพฤกษ์ 2 ผัก ต้ม 3 เอา 1 กิน
ก่อนอาหารเช้าเย็น

๓๘. ยาชื่อนารายณ์สังหาร

แก้สันนิบาตล่องกรอง ให้ร้อน ให้หนาว ให้เซื่องซึม ให้ลงดั่งน้ำล้างเนื้อ ให้มี
อาการจุกแฉกแน่นในอก ให้ลาภ ให้คลังเพื่อ ให้มีอาการกระสับกระส่าย

ท่านให้เอา จันททั้ง 2 สมอทั้ง 3 แก่นขี้เหล็ก 1 รากชุมเห็ด 1 โคร้หอม 1
ชะพลู 1 เหหัวหมู 1 พรเพชร 1 ลูกกระดอม 1 ลูกมะขามป้อม 1 ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค
ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๓๙. ยาธาตุ 4

แก้ธาตุพิการ กินอาหารแล้วเกิดท้องเสีย ท้องขึ้นเพื่อ

ท่านให้เอา จันททั้ง 2 ลูกมะตูมอ่อน 1 กล้ารัก 1 กฤษณา 1 สมุลแว้ง 1 หว-
กกลังกา 1 ลูกผักชี 1 ขอนคอก 1 ลูกกระดอม 1 เปลือกโมกข์มัน 1 เปลือกโมกข์หลวง 1
เหหัวหมู 1 รากขั้ดมอญ 1 พรเพชร 1 ดอกพิกุล 1 ดอกบุนนาค 1 ดอกสารภี 1
เกษรบัวหลวง 1 อ้อยแดง 1 อบเชยทั้ง 2 เบญจกูล 1 ยาทั้งนี้เอาเสมอภาคต้มกินก่อน
อาหารเช้าเย็น

๔๐. ยามุตตัง

ให้ปัสสาวะวิปลาดพิการนั้น คือให้เบาแดง เบาเหลือง เป็นนิ่วก็ดี บางทีให้เบา
เป็นสีขาว ดุจดั่งน้ำขำ มักให้ขัดที่หัวเหน่า ให้หัวเหน่าฟกบวม บางทีเป็นมดกัดมดกัด
สันธการ กาฬจันในมุต แก้ปวดบั้นเอว แก้ดิ้นขาพาเหลือง ตัวเหลือง แก้ไตพิการ

ท่านให้เอา จันททั้ง 2 สมอทั้ง 3 ลูกมะตูมอ่อน 1 แผลกหอม 1 ลูกผักชี 1 เหหัว-
หมู 1 โลกกระสุน 1 เบญจกูล 1 ยาทั้งนี้เอาหนักสี่ลึง 1 บาท โดสก (ยาข้าวเย็นจืด
อย่างดี) หนัก 10 บาท อ้อยแดง 3 ป้อนต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๔๑. ยาอาโปธาตุ

แก้ธาตุน้ำพิการ แก้บวม ท่านให้เอาจันททั้ง 2 เปลือกโมกข์มัน 1 เปลือกสมุล-
แว้ง 1 โกฐสอ 1 ลูกมะตูมอ่อน 1 ลูกผักชี 1 กกลังกา 1 รากขั้ดมอญ 1 เหหัวหมู 1
ดอกพิกุล 1 ดอกบุนนาค 1 ดอกสารภี 1 เกษรบัวหลวง 1 เบญจกูล 1 ต้มกินก่อนอาหาร
เช้าเย็น

๔๒. ยามหาโล

เป็นยาถ่ายท้อง เจริญอาหารคั้นก ทานให้เอาลูกมะขามป้อม 1 เถาวัลย์เปรียง 1
ประเพชร 1 ขมิ้นอ้อย 1 แห้วหมู 1 รากทองแตก 1 โกฏน้ำเต้า 1 ใบมะขาม 1 ใบส้ม-
ป่อย 1 ใบมะกา 1 ยาคำ 1 แสมทั้ง 2 สมอทั้ง 3 จีเหล็กทั้ง 5 เทียนทั้ง 5 ยาทั้งนี้เอา
หนักสิ่งละ 1 บาท ผักราชพฤกษ์ 3 ผัก ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๔๓. ยาแก้ธาตุวิปลิตขุมธาตุ

แก้ท้องขึ้น จุกเสียด แดกแน่นท้อง แก้ลงท้อง ทานให้เอาจันททั้ง 2 พริกไทย 1
หว้านน้ำ 1 แห้วหมู 1 ประเพชร 1 แสมทะเล 1 ข่า 1 แกแล 1 รากขี้ดมอญ 1 แก่น
มะหาด 1 พันธ์แดง 1 กกลังกา 1 หัวหอม 1 ลูกกระดอม 1 ลูกมะตูม 1 เบญจกูล 1 ยา
ทั้งนี้เอาเสมอกากต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๔๔. ยาแก้กระษัยเส้น

แก้เส้นตึง แก้อัมพาต หยั้งกลอดบุตรมีอาการเหน็บชา เดินไม่ได้

ทานให้เอา แก่นขนุน 1 แก่นปฐ 1 แสมทั้ง 2 สมุลแว้ง 1 แกแล 1 สักจี 1
ฝาง 1 รากมะคำไก่ 1 ไม้สัก 1 รากทองแตก 1 แห้วหมู 1 ข่า 1 ใบมะกา 1 ประเพชร 1
ลูกผักชี 1 ลูกกระวาล 1 กานพลู 1 ขมิ้นอ้อย 1 เบญจกูล 1 จีเหล็กทั้ง 5 ยาทั้งนี้เอาหนัก
สิ่งละ 1 บาท โกฏน้ำเต้า 1 ยาคำ 1 เทียนทั้ง 5 หนักสิ่งละ 2 บาท เถาวัลย์เปรียงหนัก
สิ่งละ 25 บาท ผักราชพฤกษ์ 4 ผัก ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น ถ้าไม่ถ่ายให้เติมยาคำ
ผักราชพฤกษ์ หรือแทรกดีเกลือ ให้ถ่าย

๔๕. ยาแก้มุตกิต

ยาแก้สตรีเป็นมุตกิตเบาเป็นระดูขาว ทานให้เอา จันททั้ง 2 แสมทั้ง 2 ยาข้าว
เย็นทั้ง 2 มวกทั้ง 2 ฝาง 1 เถาวัลย์เปรียง 1 เปลือกไข่ไก่ฟัก 1 แก่นจีเหล็ก 1 หัวขู 1
รากลำเจียก 1 รากไทรย้อย 1 รากทับทิมขาว 1 ยาทั้งนี้เอาเสมอกากต้มกินก่อนอาหาร
เช้าเย็น

๔๖. ยาแก้เลือด

แก้เลือดเสียระดูเสีย เมื่อเวลาเป็นประจำเดือน ให้มีอาการปวดท้อง ปวดมดลูก
ท่านให้เอา จันททั้งทั้ง 2 สมอทั้ง 3 ลูกมะขามป้อม 1 ประเพชร 1 หัวหมู 1
สารส้ม 1 ดอกพิทู 1 ดอกสารภี 1 ดอกบุนนาค 1 เกษรบัวหลวง 1 เบญจกูล 1 ยา
ทั้งนี้เอาหนักสี่ละ 2 สลึง ผ่างหนัก 2 บาท คำฝอยหนัก 2 บาท จุกหอม 2 จุก ต้ม
กินก่อนอาหารเช้าเย็น

๔๗. ยาแก้เลือดแก้มูกิต

แก้เลือดร้าย เลือดเสีย ผอมแห้ง แก้มึนท้อง ท่านให้เอา แก่นขี้เหล็ก 1 แสม-
สาร 1 ผ่าง 1 แกแล 1 เปลือกนนทรี 1 จำ 1 ผักกระชับ 1 เม็ดฝ้ายไทย 1 ใบมะกา 1
ยาคำ 1 ยาทั้งนี้เอาหนักสี่ละ 1 บาท เถาวัลย์เปรียงหนัก 4 บาท ผักราชพฤกษ์ 3 ผัก
ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๔๘. ยาแก้มูกิตมุตกาด

แก้ระดูขาว เน่าร้าย ให้สิ้นโทษ แก้นองในกัได
ท่านให้เอาเงาะสัปรส 1 บานไม่รู้โรยขาว 1 โศกกระสุน 1 หน่ออ้อย 1 รากลำ-
เจียก 1 รากหญ้าคา 1 รากหญ้าชันตะกาด 1 หนักสี่ละ 2 บาท ยาข้าวเย็นทั้ง 2 สี่ละ
5 บาท สารส้มหนัก 2 สลึง ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๔๙. ยาแก้ล้างราชสีห์น้อย

แก้เลือดเสีย ผอมแห้ง
ท่านให้เอา จันททั้ง 2 สมอทั้ง 3 ชลูด 1 อบเชย 1 สักจี 1 กฤษณา 1 ลูก-
จันท 1 ดอกจันท 1 กระวาด 1 กานพลู 1 แสมทั้ง 2 เป้าทั้ง 2 โกฎทั้ง 5 เทียนทั้ง 5
ยาทั้งนี้เอาหนักสี่ละ 2 สลึง ขมิ้นเครือ 1 มวกแดง 1 ดอกสารภี 1 ดอกพิทู 1 ดอก
บุนนาค 1 เกษรบัวหลวง 1 เบญจกูล 1 หนักสี่ละ 1 บาท จีกรัง 2 บาท ผ่าง 2 บาท
แกแล 2 บาท ดอกคำไทย 5 บาท ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๕๐. ยาแก้โลหิตเสีย

มีอากรทำให้เสียคให้แน่นในอก ให้วิ่งเวียนศีรษะ ให้สับร่อนสับดหนาว ให้
เมื่อขในกระดุกตันคอ

ท่านให้เอา แก่นจี้เหล็ก 1 แสมสาร 1 ฝาง 1 แกลเล 1 รากมะคำไก่ 1 รากแจง 1
รากรางแดง 1 สมอทั้ง 3 ขาทั้งนี้เอาสิ่งละ 2 บาท เถาวัลย์เปรียงหนัก 8 บาท ผักราช-
พฤกษ์ 3 ฝัก ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น กินให้ถ่ายเสีย 3-4 วัน แล้วจึงเอาคำฝอย 1
เลือดแรด 1 ดอกสารภี 1 ดอกพิกุล 1 ดอกบุนนาค 1 เกสรบัวหลวง 1 โกฐทั้ง 5
เทียนทั้ง 5 ขาทั้งนี้เอาน้ำสิ่งละ 1 บาท เติมนลงในหม้อเดียวกัน ต้มกินไปหาขแล

๕๑. ยาแก้สันนิบาตเลือด

แก้ตกเลือดสด ๆ แก้พิษทุเลาโลหิตธาตุ เจริญอาหาร

ท่านให้เอาโกฐกระดูก 1 โกฐหัวบัว 1 โกฐพุงปลา 1 โกฐจุฬา 1 ลูกผักชี 1
กานพลู 1 กฤษณา 1 แก่นสน 1 อบเชย 1 สมุลแว้ง 1 สลัด 1 รากชะพลู 1 จิง 1
ดีปลี 1 รากมะตูม 1 คำฝอย 1 ลูกมะขามป้อม 1 หัวหมู 1 รากจันทน์ทั้ง 2 เทียนทั้ง 5
ขาทั้งนี้เอาน้ำสิ่งละ 1 บาท สมอไทยหนัก 2 บาท สมอพิเภกหนัก 2 บาท สมอเทศ
1 บาท ยาดำหนัก 10 สลึง โกฐน้ำเต้าหนัก 3 บาท แก่นจี้เหล็กหนัก 4 บาท เถาวัลย์-
เปรียงหนัก 8 บาท ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๕๒. ยาแก้มดลูกพิการ

แก้มดลูกฝักช้าอักเสบ เบาหยดย่อย เบาบ่อย ๆ ปวดแสบ เจ็บหัวเหน่

ท่านให้เอาฟางข้าวเหนียว 1 ฝาง 1 ตาไม้ไผ่ป้า 1 รากไทรย้อย 1 หัวอุตพิส 1
สารส้ม 1 ดินประสิว 1 โคลกระออม 1 โคลกระสุน 1 ฝักเบี้ยใหญ่ 1 รากมะกล่ำทั้ง 2
เทียนทั้ง 5 ขาทั้งนี้เอาเสมอภาคต้มกินชำระกะบิลโทษหายแล

๕๓. ยาบำรุงเลือด

ท่านให้อาข้าตาแดง 1 พรเพชร 1 เม็ดพันธุ์ผักกาด 1 ลูกกระดอม 1 ลูกมะแว้ง-
ต้น 1 ไพล 1 กระชาย 1 สนเทศ 1 จันทเทศ 1 จันทนา 1 เปลือกโมกซ์หลวง 1 หัว-
หมู 1 หญ้าขี้ดมอญ สค้าน 1 รากชะพลู 1 จุกโรหิณี 1 ชลูด 1 กรุงเขมา 1 แผลกหอม 1
รากทองแตก 1 กฤษณา 1 กล้ารัก 1 ขอนดอก 1 อบเชย 1 ดอกพิกุล 1 ดอกบุณฑก 1
ดอกสารภี 1 เกษรบัวหลวง 1 สมอทั้ง 3 ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น ถ้าจะให้ถ่ายแทรก
ดีเกลือกตามธาตุหนักเบา

อีกขนานหนึ่ง ท่านให้อา จันททั้ง 2 สมอทั้ง 3 ลูกมะขามเฒ่า 1 พรเพชร 1
หัวหมู 1 สารส้ม 1 ดอกพิกุล 1 ดอกบุณฑก 1 ดอกสารภี 1 เกษรบัวหลวง 1 เป้ง-
กุล 1 ยาทั้งนี้เอาหนักสิ่งละ 1 บาท ฝางหนัก 4 บาท หัวฝอยหนัก 4 บาท จุกหอม 3
จุก ต้มกินก่อนอาหารเช้าเย็น

๕๔. ยาแก้ลม

แก้ลมขึ้น ตามีดมัว ใจสันริก ๆ

ท่านให้อารากคากลำตาหนู 1 รากแผลกหอม 1 ชลูด 1 สมอไทย 1 จันทแดง 1
จันทหอม 1 โกฎหัวบัว 1 ดอกสารภี 1 ดอกพิกุล 1 ดอกบุณฑก 1 เกษรบัวหลวง 1
ต้มกินได้ตลอดเวลา ดื่นักแล

๕๕. ยาแก้ลมขึ้นเบื้องสูง

แก้ลมขึ้นเบื้องสูง หูตึง ตามีดมัว

ท่านให้อา ขันทองพยาบาท หนัก 10 บาท ยาข้าวเย็นทั้ง 2 หนักสิ่งละ 10 บาท
กำมะถันทั้ง 2 หนักสิ่งละ 5 บาท จิงหนัก 8 บาท พริกไทยหนัก 4 บาท ลูกกระวาล
หนัก 1 บาท ต้มกินเช้าเย็น

อีกขนานหนึ่ง แก้วตามีดมัว หูตึงอยู่ ๆ ทำให้หูหนวก

ท่านให้อา ลูกกระดอมหนัก 1 บาท สมอไทย 21 ลูก หัวหอมโทน 21 หัว เกลือ
ตัวผู้ 21 เม็ด ก้านสะเดา 33 ก้าน ต้มกิน เข้าเย็น

๕๖. ยาแก้ไอเจ็บรเพือลม

แก้ไอเจ็บรเพือลม รับทานอะไรให้อาเจ็บรเพือ

ท่านให้อา จิง 1 รากแฝกหอม 1 ลูกมะตูม 1 ลูกผักชี 1 รากขจัดมอญ 1 หัวหมู 1 เอาเสมอภาค คัมภีร์เข้าเย็น

๕๗. ยาแก้ลมขึ้นเบื่องสูง

แก้ลมขึ้นเบื่องสูง ให้อาปวดหัว ปวดนัยตา ดังตาจะแตก แก้ไขแก้คอกก็ได้

ท่านให้อา รากคณฑลาคาหนู 1 รากแฝกหอม 1 ลูกจันทน์ 1 ดอกจันทน์ 1 โกฎพุงปลา 1 โกฎสอ 1 ลูกโหระพา 1 หนังกิ่งละ 1 บาท โกฎหัวบัวหนัก 2 บาท คัมภีร์ได้ทุกลเวลา

๕๘. ยาแก้ลม

แก้ลมทำพิษให้อาต่าง ๆ

ท่านให้อา โกฎสอ 1 โกฎกระดูก 1 โกฎหัวบัว 1 โกฎเซียง 1 โกฎพุงปลา 1 ลูกกระเวด 1 กานพลู 1 เนื้อไม้ 1 จันทน์หอม 1 รากมะตูม 1 อบเชย 1 สมุลแว้ง 1 หัวหมู 1 ขาดำ 1 เบญจกูล 1 รากขี้กาทั้ง 2 เทียนทั้ง 5 ยาทั้งนี้เอาหนักสี่ละ 2 สลึง โกฎน้ำเต้า 1 ลูกมะขามป้อม 1 ลูกผักชีทั้ง 2 สมอทั้ง 3 ยาทั้งนี้เอาหนักสี่ละ 1 บาท แก่นขี้เหล็กหนัก 3 บาท เถาวัลย์เปรียงหนัก 5 บาท คัมภีร์ก่อนอาหารเข้าเย็น

๕๙. ยาลมหม้อใหญ่

แก้ลมหน้ามืด วิงเวียนศีรษะ ง่วงเหงาหาวนอน

ท่านให้อาเบญจกูล 1 เทพทาโร 1 แก่นขี้เหล็ก 1 เถาวัลย์เปรียง 1 หัวหมู 1 แก่นลม 1 สักจี่ 1 ไม้สัก 1 ใบมะคำไก่ 1 ลูกมะขามป้อม 1 สมุลแว้ง 1 แก่นกันเกรา 1 หีบลม 1 เปลือกมะตูม 1 ลูกจันทน์ 1 ดอกจันทน์ 1 กระเวด 1 กานพลู 1 ขาดำ 1 เป้าทั้ง 2 ข่าทั้ง 2 แล่นทั้ง 2 หัสฤณทั้ง 2 สมอทั้ง 3 โกฎทั้ง 5 เทียนทั้ง 5 ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค คัมภีร์ก่อนอาหารเข้าเย็น